

## ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНОЇ ЗНАЧИМОСТІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В УМОВАХ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИХ ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВТРАТ

Онiщенко Г.В., аспірантка, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна  
e-mail: krobinec8@ukr.net

*Анотація.* Проведено аналіз фiскальної значимості податкових надходжень до Зведеного бюджету України в умовах трьох кризових явищ, що призвели до зростання фiскальних ризиків, а саме гібридних загроз 2014-2019 років, викликів і загроз епідеміологічного характеру пандемії COVID-19 у 2019-2021 роках, повномасштабної війни росії проти України з лютого 2022 року. Здійснено оцінювання ефективності податкового адміністрування за обґрунтованим переліком показників. Підкреслено правильність впровадження фiскальних інструментів негайного адаптивного реагування. Надано пропозиції для подальшого підвищення ефективності фiскальної політики, управління фiскальними ризиками та податкового адміністрування.

*Ключові слова:* фiскальна політика, фiскальний простір, податкове адміністрування, податкова система, податки, податкові надходження.

## FACTOR ANALYSIS OF THE FISCAL SIGNIFICANCE OF TAX REVENUES IN CONDITIONS OF DESTABILIZING FACTORS OF ECONOMIC LOSS

Onischshenko Hanna, Ph.D. student, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine  
e-mail: krobinec8@ukr.net

*Abstract.* The fiscal significance of tax revenues is determined by their importance in forming the state budget and ensuring that it fulfills its main functions, conducting effective economic and social policy, deepening transformational processes and reforms, and implementing innovations at the sectoral and regional levels. The analysis of the fiscal significance of tax revenues to the Consolidated Budget of Ukraine was carried out in the context of three crisis phenomena that led to an increase in fiscal risks, namely hybrid threats of 2014-2019, challenges and threats of the epidemiological nature of the COVID-19 pandemic in 2019-2021, full-scale war Russia against Ukraine from February 2022. Throughout all periods, the level of the general and budgetary tax burden is critical to the threshold, there is a stable trend of a high level of tax debt, and the general trend of shadowing the economy is negative and dangerous. An assessment of the effectiveness of the tax administration was carried out based on a well-founded list of indicators. Correctness of implementation of fiscal tools of immediate adaptive response is emphasized. The fiscal policy chosen in these times and the implemented fiscal incentives can be considered fully justified, the promptness of application, the breadth of the list and the quality of which testify to their adaptive nature of response to destabilizing factors in order to ensure fiscal stability, support and recovery of the national economy. Proposals for further improving the efficiency of fiscal policy, fiscal risk management, and tax administration have been provided: 1) the formation of a fiscal risk management; 2) implementation of the new tax reform within the framework of the adopted Decree "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law" No. 2120-IX (March 15, 2022); 3) improvement of methodical approaches for expansion of fiscal space, balanced and controlled application of fiscal incentives, improvement of tax administration in order to increase the efficiency of fiscal policy.

*Keywords:* fiscal policy, fiscal space, tax administration, tax system, taxes, tax revenues.

**JEL Classification: H210, H300, H610.**

**Постановка задачі.** Фіскальна значимість податкових надходжень зумовлена їх важливістю у формування бюджету держави і забезпеченні виконання нею своїх головних функцій, проведенні ефективної економічної і соціальної політики, поглибленні трансформаційних процесів і реформування, впровадженні інновацій на галузевому і регіональному рівнях. При цьому, обмеженість фінансових ресурсів і значна частка тіньової економіки, необхідність постійного реагування на зовнішні виклики, зокрема військову агресію, загрози епідеміологічного і виклики глобалізаційного характеру, вимагають від фiскальної політики та податкового адміністрування адаптивного реагування, не порушуючи принципів справедливості, збалансованості, пропорційності і прогресивності, що, в свою чергу, потребує надійного підґрунтя, зокрема комплексного аналізу і вивчення багатьох чинників, спираючись на сучасний методологічний базис та інструментарій.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Особистий вагомий внесок у формування

теоретичних засад фіскальної політики і фіскальної значимості податків зробили зарубіжні вчені, зокрема, С. Брю, П. Гейне, Дж. М. Кейнс, А. Лаффер, К. Макконнелл, Дж. Мід, Дж. Мілл, У. Нордхаус, У. Петті, Д. Рікардо, П. Самуельсон, Ж. Сей, А. Сміт, Дж. Стігліц, І. Фішер, М. Фрідман та інші. Проблемним аспектам фіскальної політики і побудови прогресивної податкової системи присвячені наукові праці українських учених, а саме В. Андрушенка, В. Базилевича, З. Варналія, О. Василика, Т. Єфименко, М. Карліна, Ю. Касперович, А. Крисоватого, М. Крупки, І. Лютого, Ю. Ляшенка, П. Мельника, О. Підхормного, А. Полторак, С. Рибак, М. Слатвінської, А. Соколовської, М. Фільо, В. Федосова, І. Хлебнікової, С. Юрія та інших.

**Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Водночас, проблематика фіскальної політики і податкового адміністрування, враховуючи їх значущість і зростання впливу новітніх викликів і загроз, не втрачає актуальності.

**Мета дослідження.** Мета статті полягає у факторному аналізі фіскальної значимості податкових надходжень в цілях адаптивного реагування на дестабілізуючі чинники економічних втрат для забезпечення фіскальної стабільності.

**Основний матеріал.** Враховуючи мінливість, виклики і загрози економічного середовища, постійної уваги заслуговує питання визначення напрямів та інструментів фіскальної політики, розширення ефективного фіскального простору для стабілізації економічної ситуації, постійного формування фінансових ресурсів і спроможності держави до виконання покладених на неї функцій та забезпечення добробуту суспільства. В сучасній історії України за факторами впливу можна виокремити три важливих періоди, які вимагали змін у фіскальній політиці держави і підвищували фіскальну значимість податків. До таких періодів віднесемо: по-перше, 2014-2018 роки, де найбільший вплив був відчутним від загроз гібридної війни; по-друге, 2019-2021 роки – характеризувалися високою невизначеністю викликів епідеміологічного характеру внаслідок пандемії COVID-19; по-третє, з лютого 2022 року і до теперішнього часу, повномасштабна війна росії проти України. Негативним наслідком впливу цих дестабілізуючих чинників стали економічні втрати ВВП України, які знаходяться у безпосередньому взаємозв'язку і взаємозалежності з рівнем державного і гарантованого державою боргу та податкового потенціалу, як основних складових фіскального простору.

Так, гібридна війна 2014-2018 рр. і спровоковані нею валютна, банківська та боргова кризи 2014-2015 рр. завдали суттєвих втрат ВВП України. Зокрема, в 2014 р. вони становили -51,505 млрд дол. США (-28,1%) проти попереднього року, а в 2015 р. – -41,190 млрд дол. США (-31,3%), тобто загально -92,695 млрд дол. США або 1524,75 млрд грн (майже співставно з обсягом ВВП за весь 2014 р. – 1566,73 млрд грн). Надалі протягом трьох років спостерігаємо поступове зростання ВВП на 40,22 млрд дол. США (39,8%). Водночас, під впливом гібридних загроз у 2014 р. державний та гарантований державою борг зріс на 88,4% проти 2013 р. і становив 1100,564 млрд грн (70,25% ВВП), а в 2015 р. – 1572,18 млрд грн (79,76% ВВП). Проте, в 2018 р. він дорівнював 2168,63 млрд грн (60,94% ВВП), де в структурі державного боргу зростання зазнали заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому та зовнішньому ринках (758,84 і 622,08 млрд грн відповідно), гарантований державою борг – заборгованість за позиками, одержаними від міжнародних фінансових організацій (236,99 млрд грн) [1, с.21-22].

До загроз гібридної війни в 2019 р. додалися загрози епідеміологічного характеру. Під час пандемії COVID-19 втрат ВВП не відбулося, але зростання економіки сповільнилось внаслідок зменшення ділової активності в умовах жорстких локдаунів. Зокрема, в 2020 р. ВВП зріс лише на 1,801 млрд дол. США (+1,2%) і склав 155,58 млрд дол. США. Отже, на стабілізацію ситуації потрібно було вісім років, у 2021 р. зростання ВВП становило +28,6% (200,09 млрд дол. США) або +30,2% (545,96 млрд грн), тобто втрати, які склали 92,695 млрд дол. США (-59,4% ВВП) нарешті було компенсовано [2]. У цей період темп приросту загально державного та гарантованого державою боргу був 33,72%, зокрема державного боргу – 34,14% і гарантованого державою – 30,56%. Проте, в 2021 р. державний і гарантований державою борг збільшився на 120,14 млрд грн і становив 2672,02 млрд грн (+27,7% або 97,95 млрд дол. США) проти 2551,88 млрд грн (+4,7% або 90,25 млрд дол. США) у 2020 р., хоча в 2019 р. він зменшився на -7,9% і склав 1998,28 млрд грн. У цей період динаміка рівня державного та гарантованого державою боргу відносно ВВП не набула чітко вираженого характеру – 50,28%, 60,84%, 48,94% у 2019-2021 роках відповідно [3].

Найбільш складним і значним за втратами є 2022 р., коли йдуть бойові дії і маємо тимчасово окуповані російськими військами території, постійні обстріли, зруйновані виробничі

потужності та інфраструктуру, викрадання зерна і ускладнення сільськогосподарської діяльності, порушення логістичних зв'язків, внутрішнє переміщення і відтік робочої сили закордон, підвищення цін на енергоносії, зменшення обсягів продажів, прискорення інфляційних тенденцій, що сукупно надзвичайно ускладнює здійснення економічної діяльності. Загальні втрати економіки України через війну оцінюються майже 600 млрд дол. США. Так, у I кварталі 2022 р. втрати реального ВВП становили -15,1% (134,07 млрд грн) до відповідного кварталу попереднього року [4]. За оцінками НБУ в березні ВВП впав на 44%, в травні – на 35-40% (до аналогічного місяця минулого року). Загалом падіння ВВП у II кварталі 2022 р. оцінюється у 40% внаслідок активних бойових дій та окупації територій областей України, які у 2021 р. генерували близько 20% ВВП [5, 6]. Згідно експертної оцінки Світового банку падіння ВВП України в цьому році можливе на 45,1%, МВФ – 35%, ЄБРР і НБУ – 30% [7]. За таких обставин маємо зростання державного і гарантованого державою боргу на кінець травня 2022 р. до 2967,49 млрд грн (+11,1% або 101,44 млрд дол. США) [3]. Потреби України у фінансуванні в 2022 р. оцінюються близько 35% ВВП, а зростання державного боргу прогнозується до 90% ВВП проти 49% ВВП у 2021 р. [8]. При цьому тенденція зростання зовнішнього боргу буде стійкою і надалі, враховуючи вкрай необхідні фінансові ресурси для деокупації та реінтеграції постраждалих регіонів, реалізації антикризових заходів і фіскальних стимулів, забезпечення стійкого відновлення економічної активності. Водночас, це вимагає підвищення результативності фіскального простору, зокрема його податкової складової. Тому, розглянемо більш детально структуру і динаміку податкових надходжень до Зведеного бюджету України в умовах впливу дестабілізуючих факторів виокремлених вище періодів.

Так, аналіз доходів Зведеного бюджету України у період гібридних загроз протягом 2014-2018 рр. показав, що темп їх приросту становив 159,67%, утім податкових надходжень у перші два роки гібридних загроз – 38,13%, а за весь період 2014-2018 рр. – 168,39% (табл. 1). За структурою податкових надходжень найкращий приріст показали дохідно-прибуткові податки (197,72%) і податки на споживання (171,55%).

Таблиця 1

Податкові надходження до Зведеного бюджету України в умовах гібридних загроз (млн грн)

Показники	Гібридні загрози					Темп приросту 2014-2018, %
	2014	2015	2016	2017	2018	
ДОХОДИ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ	456067	652031	782860	1016970	1184291	159,67
ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ	367512	507636	650782	828159	986349	168,39
Дохідно-прибуткові податки:						
податок та збір на доходи фізичних осіб	75203	99983	138782	185686	229901	205,71
податок на прибуток	40202	39053	60223	73397	106182	164,13
єдиний податок	7413	10975	17167	24083	29564	298,80
Податки на споживання:						
податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	31737	39688	54053	63450	79131	149,33

податок на додану вартість з імпортованих товарів	107287	138764	181453	250530	295377	175,31
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	28244	38784	55116	67774	72696	157,38
акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	16855	24327	35006	47674	54062	220,74
акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	н/д	3200	11628	6001	5892	-
ввізне мито	12389	39881	20001	23898	26560	114,39
вивізне мито	220	420	370	644	516	134,64
Інші податки:	37256	43338	76585	84887	86880	133,48
рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	33597	41958	46608	51132	50087	49,08
податок на майно	н/д	275	24989	29056	31872	-
екологічний податок	3615	1105	4987	4698	4922	36,14

Джерело: розраховано автором за даними [9]

У 2019-2021 рр. під час пандемії COVID-19 зростання податкових надходжень склало 383,48 млрд грн або 35,83% (табл. 2). За плановими показниками Державного бюджету України в 2022 р. передбачається одержати 1351,93 млрд грн доходів, у тому числі 1192,489 млрд грн податкових надходжень. За результатами виконання державного бюджету в січні-липні 2022 р. до нього надійшло 418,1 млрд грн податкових надходжень, що на 79,1 млрд грн (23,3%) більше ніж у відповідному періоді минулого року [10].

Таблиця 2

Податкові надходження до Зведеного бюджету України в умовах пандемії COVID-19 (млн грн)

Показники	Пандемія COVID-19			Темп приросту 2019-2021, %
	2019	2020	2021	
ДОХОДИ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ	1289849	1376674	1662243	28,87
ПОДАТКОВІ НАДХОДЖЕННЯ	1070322	1136687	1453804	35,83
Доходно-прибуткові податки:	428045	451610	559912	30,81
податок та збір на доходи фізичних осіб	275458	295107	349786	26,98
податок на прибуток	117317	118472	163845	39,66
єдиний податок	35270	38031	46282	31,22
Податки на споживання:	545853	584911	754967	38,31
податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	88930	126487	155775	75,17

податок на додану вартість з імпортних товарів	289760	274114	380714	31,39
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	71343	82315	85044	19,20
акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	59410	64367	87020	46,47
акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	6323	7169	8236	30,26
ввізне мито	29855	30203	36855	23,44
вивізне мито	231	257	1322	473,42
Інші податки:	96111	99944	138551	44,16
рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	52025	57113	89319	71,68
податок на майно	37994	37433	43243	13,81
екологічний податок	6093	5398	5989	-1,70

*Джерело: розраховано автором за даними [1]*

Для визначення фіскальної значимості податкових надходжень та ефективності податкового адміністрування здійснимо оцінку за такими показниками:

1. Рівень загального податкового навантаження протягом 2014-2018 рр. показує коливання від 32,8% до 34,6% зі середнім перевищенням на 3,93% порогового значення 30% ВВП. Рівень бюджетного податкового навантаження має висхідну динаміку від 23,46% у 2014 р. до 27,7% у 2018 р. з темпом приросту 18,07% і середнім перевищенням на 1,38% порогового значення 25% ВВП. У 2019-2021 рр. ситуація не змінилася, в 2021 р. рівень загального податкового навантаження був 33,82% і бюджетного податкового навантаження 26,63%. Тому, розуміння негативного впливу податкового навантаження зумовило під час війни максимально можливе спрощення системи оподаткування для його зниження і відкриття можливостей для відновлення економіки на середньо- та довгострокову перспективу.

2. Частка податкових надходжень у доходах Державного бюджету має висхідну динаміку 78,46%-81,2% упродовж 2014-2018 рр. при нормі 60%. Така ж тенденція спостерігається з часткою податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету, коли після зменшення у 2015 р. до 77,85% вона у 2018 р. зросла до 83,3%. Це свідчить про залежність функціонування фінансової системи від якості збирання та адміністрування податків.

3. Податковий вплив на економіку демонструє показник рівня тінізації економіки (не повинен перевищувати 30% ВВП). Так, у 2014 р. бачимо різке підвищення цього показника до 36% ВВП на тлі падіння обсягу реального ВВП України на -6,6% відносно 2013 р.. Упродовж 2015-2018 рр. маємо низхідну тенденцію і рівень тінізації в 2018 р. 28% ВВП з темпом зниження 19,4% [11]. Нажаль, 2019-2021 рр. тенденція знов стала висхідною зі зростанням до 31% ВВП у 2021 р.. Це можна пояснити появою в умовах коронакризи нових схем і каналів тіньової діяльності, що поставило завдання пошуку більш ефективних механізмів детінізації. Новим викликом є теперішній воєнний стан, який зумовив руйнування, релокацію бізнесу або його згорання внаслідок нестачі власного капіталу, перепрофілювання і переорієнтації на внутрішні ринки на фоні зростання витрат на виробництво товарів і послуг, зменшення купівельної спроможності населення. Все це призвело до активації гібридної економічної моделі з посиленням тіньової складової та її впливу на внутрішні економічні процеси.

4. Про спроможність податків виконувати функцію регулювання (стабілізації) економічних процесів свідчить значення коефіцієнту еластичності. Протягом 2014-2018 рр. темп приросту податкових надходжень до бюджету був вищим ніж зміни в обсязі ВВП, тобто система податкових доходів була еластичною. Натомість у 2019-2021 рр. спостерігаємо нестабільну тенденцію, зокрема, в 2019 р. і 2021 р. коефіцієнт був нижчий за одиницю (0,73 і 0,92 відповідно), що вказує на послаблення впливу податків в умовах зростання навантаження

на бюджет при зниженні ділової активності під час трьох локдаунів внаслідок пандемії COVID-19.

5. Оцінюючи результативність адміністрування податків, відмітимо, що в перші роки гібридної війни і пандемії COVID-19 адміністрування здійснювалось менш ефективно (94% і 95% податків від запланованих відповідно), але в 2020-2021 рр. результативність покращилась.

6. Протягом усіх виокремлених періодів рівень податкового боргу платників податків значно перевищував допустиме значення 5% (середньо протягом 2014-2018 рр. – 9,13%, 2019-2021 рр. – 9,53%). Так, у 2014-2015 рр. він становив 2% ВВП (28,8 млрд грн) і 2,7% ВВП (47,0 млрд грн) проти 1% ВВП у 2013 р., 2019 р. – 3,1% ВВП (124,705 млрд грн), 2021 р. – 1,9% ВВП (105,727 млрд грн). Станом на 01.07.2022 р. податковий борг дорівнює 137,775 млрд грн (темپ приросту 30%) проти 107,073 млрд грн (темп приросту 3%) у відповідний період 2021 року [12]. Це пояснюється значними втратами через руйнування інфраструктури, фізичного знищення понад 200 промислових підприємств та їх активів на 108,3 млрд дол США або 2,9 трлн грн (Маріупольський металургійний комбінат, Азовсталь, Завод «Антонов», Кременчуцький НПЗ, Авдіївський коксохімічний завод та інші), блокування експортного потенціалу, послаблення соціального і людського капіталу (внутрішнє переміщення до 13 млн осіб, міграція за межі країни, зокрема до країн ЄС близько 5 млн осіб) [13]. Зростання податкового боргу знаходиться в прямій залежності від тривалості та інтенсивності бойових дій, темпів відновлення вітчизняної економіки в поствоєнний час.

7. Рівень сумлінності сплати податків вказує на відповідальне ставлення платників до свого обов'язку. Так, у 2014-2015 рр. він дорівнював 94% і 93% відповідно, 2021 р. – 98,8%. Це, з одного боку, можна вважати результатом посиленням фіскальної спрямованості податкових перевірок, а з іншого – прозорістю і розширенням фіскальних стимулів, орієнтованих на людей, прогресивними зрушеннями, що відбулись останнім часом в організації податкового адміністрування.

Виклики і загрози гібридного і епідеміологічного характеру, військової агресії постійно вимагають негайного адаптивного реагування в частині впровадження додаткових фіскальних інструментів ліберального і соціально-орієнтованого характеру для мінімізації негативних дестабілізуючих економічних і соціальних ефектів при гострій проблемі бюджетного дефіциту і необхідності забезпечення виплат за борговими зобов'язаннями.

Відмітимо, що витрати на оборону в умовах гібридної війни 2014-2018 рр. склали 310,214 млрд грн з темпом приросту 255%. Вартість антикризового фіскального пакету на боротьбу з пандемією COVID-19 склала 4,3% ВВП, у т.ч. 3,5% ВВП – додаткові державні видатки і податкові послаблення, 0,8% ВВП – фіскальні заходи з підтримки ліквідності [14]. Відмітимо, що спеціально створений Фонд боротьби з пандемією COVID-19 та її наслідками акумулював кошти на період карантину за рахунок перегляду певних видатків і проєктів регіонального розвитку (72,013 млрд грн у 2020 р.). За I півріччя 2022 р. військовий бюджет України щомісячно складає 130 млрд грн, з резервного фонду бюджету здійснено фінансування на 293 млрд грн, а загальні щомісячні фінансові потреби уряду оцінюються близько 5 млрд дол США [15]. Основним джерелом Державного бюджету стали внутрішні ресурси: 1) податки, митниця (в т.ч. за рахунок повернення мита та ПДВ на імпорт товарів, зокрема автомобілів), дивіденди державних підприємств – близько 310 млрд грн; 2) з боку НБУ – викуп облігацій ОВДП на 190 млрд грн та перерахунок до бюджету 19 млрд грн прибутку, тобто загально 209 млрд грн; 3) продаж «військових ОВДП» банкам і фізичним особам на суму 107 млрд грн [16]. Від міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світовий банк, ЄІВ) і урядів країн-партнерів (США, ЄС, Великобританія, Канада та ін.) протягом лютого-травня 2022 р. одержано гранти, кредити і фінансову допомогу більше 200 млрд грн (близько 30 млрд дол США), а за планами червня-липня 2022 р. передбачається залучення 257,4 млрд грн.

**Висновки.** Таким чином, аналіз фіскальної значимості податкових надходжень в умовах гібридних загроз 2014-2018 рр., викликів епідеміологічного характеру 2019-2021 рр. (пандемія COVID-19), загроз повномасштабної війни 2022 р. підтвердив їх позитивну динаміку, а також значну суттєвість в обсягах доходів Державного і Зведеного бюджетів України. Впродовж усіх періодів рівень загального і бюджетного податкового навантаження є критичним до порогового, наявною є стійка тенденція високого рівня податкового боргу, а загальний тренд тінізації економіки – негативним і небезпечним. Цілком виправданими можна вважати обрану в ці часи фіскальну політику і впроваджені фіскальні стимули,

оперативність застосування, широта переліку і якість яких свідчить про їх адаптивний характер реагування на дестабілізуючі чинники задля забезпечення фіскальної стабільності, підтримки і відновлення національної економіки. На нашу думку, для нейтралізації викликів, загроз і ризиків на середньо- та довгострокову перспективу та прискорення відновлення економіки, поряд з іншим, доцільно виконання таких заходів: 1) формування системи управління фіскальними ризиками, що врахує сучасний стан і вплив дестабілізуючих чинників економічних втрат у відповідних сферах діяльності, передбачить розширення методологічного базису для ідентифікації і прогнозування загроз, дозволить сформулювати національний реєстр фіскальних ризиків для оцінювання, попередження виникнення і мінімізації їх впливів на державні фінанси, сприятиме створенню фіскальних резервів для компенсації ризиків, що забезпечить прийняття обґрунтованих рішень фіскальної політики; 2) реалізація нової податкової реформи в рамках прийнятого ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 № 2120-IX; 3) удосконалення методичних підходів для розширення фіскального простору, збалансованого, вираженого і контрольованого застосування фіскальних стимулів, покращення податкового адміністрування задля підвищення ефективності фіскальної політики.

### Список літератури

1. Статистичний збірник: «Бюджет України 2021» Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/> (дата звернення: 19.08.2022)
2. Валовий внутрішній продукт в Україні. Міністерство фінансів України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 19.08.2022)
3. Державний борг і гарантований державою борг. Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/> (дата звернення: 19.08.2022)
4. Держстат оцінив падіння ВВП України у першому кварталі у понад 15% URL : <https://minfin.com.ua/ua/2022/06/09/86858162/> (дата звернення: 19.08.2022)
5. Спад ВВП України у травні 2022 року сповільнився до 35-40% <https://forinsurer.com/news/22/06/16/41380> (дата звернення: 21.08.2022)
6. Нацбанк оцінив падіння ВВП України у другому кварталі у 40% URL : <https://biz.censor.net/n3352019> (дата звернення: 21.08.2022)
7. Світовий банк прогнозує різке падіння економіки в Україні, росії та в світі. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/08/novyna/ekonomika/svitovyj-bank-prohnozuye-rizke-padinnya-ekonomiky-ukrayini-rosiyi-ta-sviti> (дата звернення: 21.08.2022)
8. Moody's прогнозує падіння ВВП України на 35% у 2022 році. URL : <https://delo.ua/uk/finance/moody39s-prognozuje-padinnya-vvp-ukrayini-na-35-u-2022-roci-398354/> (дата звернення: 21.08.2022)
9. Статистичний збірник: «Бюджет України 2019». Міністерство фінансів України. URL : <https://mof.gov.ua/> (дата звернення: 25.08.2022)
10. Протягом січня – липня 2022 року до державного бюджету надійшло 418,1 млрд гривень <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/602243.html> (дата звернення: 25.08.2022)
11. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2021 року. Міністерство економіки України. URL : <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=b1583037-ecbd-462a-a2f1-1c798b588c6d> (дата звернення: 25.08.2022)
12. Динаміка податкового боргу. Державна податкова служба України. <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg> (дата звернення: 25.08.2022)
13. Мінекономіки розробило методику оцінки збитків через руйнування підприємств. URL : <https://finclub.net.ua/news/minekonomiky-rozrobilo-metodyku-otsinky-zbytktiv-cherez-ruinuvannia-pidpriemstv.html> (дата звернення: 25.08.2022)
14. Богдан Т. Фіскальні пакети боротьби з кризою. URL : <https://zn.ua/ukr/macrolevel/fiskalni-paketi-borotbi-z-krizoju.html> (дата звернення: 25.08.2022)
15. РФС зосередилась на ризиках монетарного фінансування дефіциту держбюджету – підсумки засідання РФС 23 червня 2022 року. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rfs-zoseredilas-na-rizikah-monetarnogo-finansuvannya-defitsitu-derjbyudjetu> (дата звернення: 25.08.2022)
16. Україна фінансує витрати на війну переважно власним коштом. URL : [https://lb.ua/economics/2022/06/23/521012\\_ukraina\\_finansue\\_vitrati\\_viynu.html](https://lb.ua/economics/2022/06/23/521012_ukraina_finansue_vitrati_viynu.html) (дата звернення: 25.08.2022)

## References

1. Statystychnyi zbirnyk: «Biudzheth Ukrainy 2021» Ministerstvo finansiv Ukrainy [Statistical collection: "Budget of Ukraine 2021" Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from : <https://mof.gov.ua/> [in Ukrainian]
2. Valovyi vnutrishnii produkt v Ukraini. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Gross domestic product in Ukraine. Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> [in Ukrainian]
3. Derzhavnyi borh i harantovanyi derzhavoiu borh. Ministerstvo finansiv Ukrainy [State debt and state-guaranteed debt. Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from : <https://mof.gov.ua/> [in Ukrainian]
4. Derzhstat otsinyv padinnia VVP Ukrainy u pershomu kvartali u ponad 15% [The State Statistics Service estimated that the GDP of Ukraine fell by more than 15% in the first quarter]. Retrieved from : <https://minfin.com.ua/ua/2022/06/09/86858162/> [in Ukrainian]
5. Spad VVP Ukrainy u travni 2022 roku spovilnyvsia do 35-40% [The decline of Ukraine's GDP in May 2022 slowed to 35-40%]. forinsurer.com. Retrieved from : <https://forinsurer.com/news/22/06/16/41380> [in Ukrainian]
6. Natsbank otsinyv padinnia VVP Ukrainy u druhomu kvartali u 40% [The National Bank estimated the drop in GDP of Ukraine in the second quarter at 40%]. biz.censor.net. Retrieved from : <https://biz.censor.net/n3352019> [in Ukrainian]
7. Svitovyi bank prohnozuie rizke padinnia ekonomiky v Ukraini, rossii ta v sviti [The World Bank predicts a sharp decline in the economy in Ukraine, russia and the world]. www.slovoidilo.ua. Retrieved from : <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/08/novyna/ekonomika/svitovyj-bank-prohnozuye-rizke-padinnia-ekonomiky-ukrayini-rosiyi-ta-sviti> [in Ukrainian]
8. Moodys prohnozuie padinnia VVP Ukrainy na 35% u 2022 rotsi [Moody's predicts a 35% drop in Ukraine's GDP in 2022]. delo.ua. Retrieved from : <https://delo.ua/uk/finance/moody39s-prohnozuje-padinnia-vvp-ukrayini-na-35-u-2022-roci-398354/> [in Ukrainian]
9. Statystychnyi zbirnyk: «Biudzheth Ukrainy 2019». Ministerstvo finansiv Ukrainy [Statistical collection: "Budget of Ukraine 2019". Ministry of Finance of Ukraine]. Retrieved from : <https://mof.gov.ua/> [in Ukrainian]
10. Protiahom sichnia – lypnia 2022 roku do derzhavnogo biudzhetu nadiishlo 418,1 mlrd hryven [During January - July 2022, the state budget received 418.1 billion hryvnias]. tax.gov.ua. Retrieved from : <https://tax.gov.ua/media-tsent/novini/602243.html> [in Ukrainian]
11. Zahalni tendentsii tinovoi ekonomiky v Ukraini u sichni-veresni 2021 roku. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [General trends of the shadow economy in Ukraine in January-September 2021. Ministry of Economy of Ukraine]. Retrieved from : <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=b1583037-ecbd-462a-a2f1-1c798b588c6d> [in Ukrainian]
12. Dynamika podatkovoho borhu. Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy [Dynamics of tax debt. State Tax Service of Ukraine]. tax.gov.ua. Retrieved from : <https://tax.gov.ua/diyalnist-pokazniki-roboti/dinamika-podatkovogo-borg> [in Ukrainian]
13. Minekonomiky rozrobylo metodyku otsinky zbytkiv cherez ruinvannia pidpriemstv [The Ministry of Economy has developed a methodology for assessing losses due to the destruction of enterprises]. finclub.net. Retrieved from : <https://finclub.net/ua/news/minekonomiky-rozrobylo-metodyku-otsinky-zbytkiv-cherez-ruinvannia-pidpriemstv.html> [in Ukrainian]
14. Bohdan, T. Fiskalni pakety borotby z kryzoiu [Fiscal packages to combat the crisis]. Retrieved from : <https://zn.ua/ukr/macrolevel/fiskalni-paketi-borotbi-z-krizoju.html> [in Ukrainian]
15. RFS zoseredylas na ryzykakh monetarnoho finansuvannia defitsytu derzhbiudzhetu – pidsumky zasidannia RFS 23 chervnia 2022 roku [The RFS focused on the risks of monetary financing of the state budget deficit - results of the meeting of the RFS on June 23, 2022]. bank.gov.ua. Retrieved from : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rfs-zoseredilas-na-rizikah-monetarnogo-finansuvannia-defitsytu-derjbyudjetu> [in Ukrainian]
16. Ukraina finansuie vytraty na viinu perevazhno vlasnym koshtom [Ukraine finances the costs of the war mainly with its own funds]. lb.ua. Retrieved from : [https://lb.ua/economics/2022/06/23/521012\\_ukraina\\_finansuie\\_vitrati\\_vyynu.html](https://lb.ua/economics/2022/06/23/521012_ukraina_finansuie_vitrati_vyynu.html)

Стаття надійшла до редакції 06.11.2022  
Прийнята до публікації 10.11.2022